

Dabasgāzes nozares attīstība: pastāvēs, kas pārvērtīsies

Dabasgāzes tirgus dinamika Latvijā aizvadītajās desmitgadēs ir bijusi lejupējoša, turklāt ar visai pietīgu situāciju izmaiņu perspektīvu. Dabasgāzes patēriņa apjoms mūsu valstī pēdējos desmit gados samazinājies par aptuveni 40%, bet, salīdzinājumā ar nedaudz attālāku pagātni – 1995. gadu, sarukums ir vēl ie spaidīgāks un sasniedz ap 60% (no gan drīz 3 mljrd. m³ 1995. gadā līdz apmēram 1,2 mljrd. m³ 2018. gadā).

Latvijā izbūvētā dabasgāzes infrastruktūra dod iespēju izmantot šo resursu intensīvi un produktīvi, ļaujot dabasgāzei veiksmīgi konkurēt ar citiem, videi ne tik draudzīgiem un, no loģistikas skatpunkta, mazāk efektīviem energoresursu veidiem. Tomēr 21. gadsimta otrā desmitgade noteikti nav dabasgāzes izaugsmes (vai pat jūtamai izaugsmes gaidu) laiks.

Patlaban dabasgāzes sektora attīstības plānotāji – nozares profesionāļi, kuru vidū kā viens no galvenajiem izceļams dabasgāzes sadales sistēmas operators (SSO) AS "Gasō", velta lielas pūles un uzmanību jautājumiem, kas saistīti gan ar sistēmas optimizāciju, gan ar elastīgākas un daudzpusīgākas klientu apkalpošanas stratēģijas iedzīvināšanu. Vienlaikus tiek gādāts par nākotni: vienmēr jābūt gataviem, ka cīņa par tirgus nišas saglabāšanu var izvērsties jaunu iespēju realizācijā, apgūstot iepriekš neizmantotus vai mazpazīstamus dabasgāzes pielietojuma veidus.

Kā AS "Gasō" vērtē Latvijas gāzapgādes attīstības perspektivas pastāvīgi mainīgajā, dabasgāzei ne vienmēr draudzīgajā enerģētikas politikas konjunktūrā? Par to žurnālam "Enerģija un Pasaule" stāsta AS "Gasō" Gāzapgādes attīstības departamenta vadītāja Dr. sc. ing. Ināra Laube.

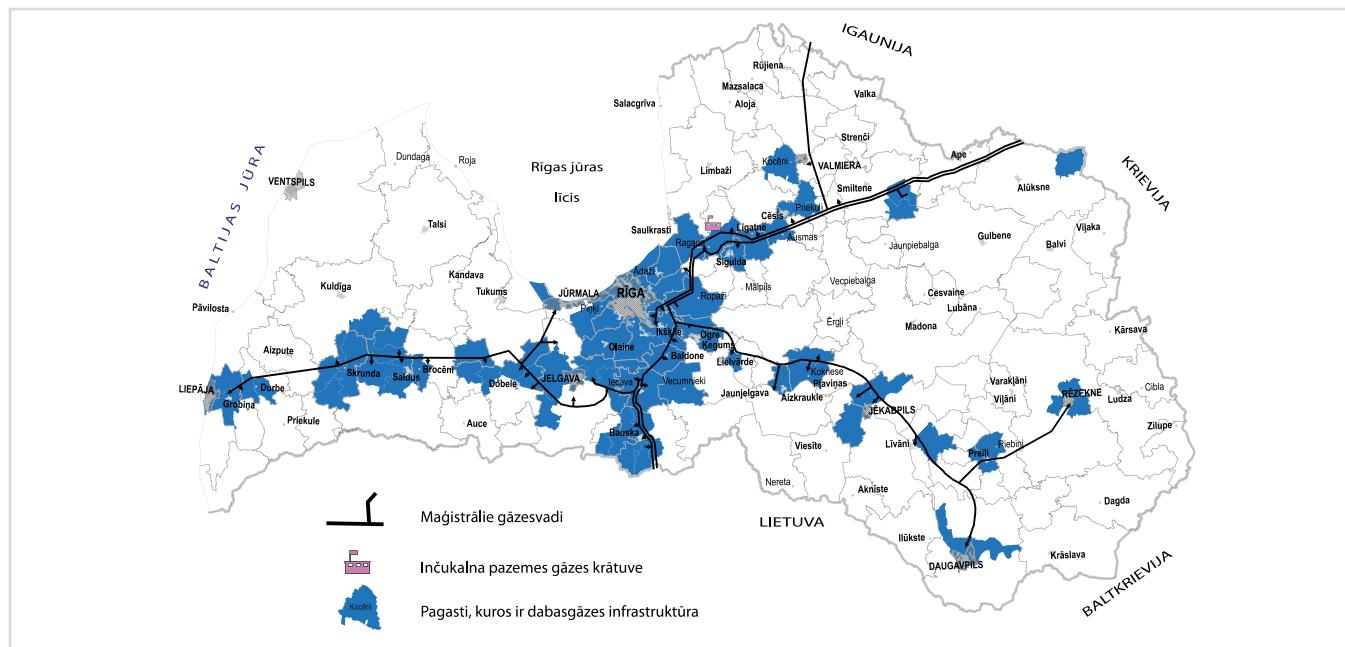
Ilgtspējīgs, videi draudzīgs energoresurss

Dabasgāze ir videi draudzīgākais fosilais kurināmais, jo tai ir augsta siltumspēja, sadegot tā nerada pelnus un sēra savienojumus un tai ir mazāk oglekļa dioksīda (CO₂) izmešu, tā nodarot minimālu kaitējumu dabai un cilvēka veselībai. Dabasgāzes sa degšanas produkti ir tikai divi – CO₂ un ūdens tvaiki. Legūstot vienu kilovatstundu (kWh) enerģijas no dabasgāzes, atmosfērā nonāk aptuveni 0,2 kg CO₂, tātad salīdzinājumā ar energiju, kas saražota, izmantojot cieto kurināmo (akmeņogles), CO₂ izmešu apjoms samazinās par 41%, bet koksni – par 49%.

Vairāku Eiropas, un jo īpaši Eiropas Savienības (ES) daļvalstu, enerģētikas politikas veidotāju attieksme pret fosilo

resursu – dabasgāzi ir visai rezervēta, turpretī daudzviet pa saulē, piemēram, ASV un Kanādā, nostāja ir pilnīgi pretēja. Šajās valstis valda uzskats, ka dabasgāze (tostarp sašķidrinātā (*liquid natural gas* – LNG) un saspilstā (*compressed natural gas* – CNG) dabasgāze, ko izmanto transportā) ir videi draudzīgs un enerģētikas dekarbonizāciju veicinošs, tātad "zaļš" un ilgtspējīgs primāro energoresursu veids.

Nemot vērā dabasgāzes tehnoloģiju pieejamību un labos rādītajus transporta dekarbonizācijā, tai bieži vien tiek dota priekšroka, piemēram, ASV lielpilsētu virszemes sabiedriskā transporta jomā. Vienlaikus dabasgāze tiek intensīvi izmantota gan neliela patēriņa objektos (mājsaimniecībās un pakalpojumu nozares uzņēmumos), gan lielās ražotnēs un industriālās loģistikas uzņēmumos. Pateicoties labajiem ekoloģiskajiem un emisiju ietaupījuma apjoma rādītājiem,

Dabasgāzes apgādes sistēma Latvijā

dabasgāze ienāk arī upju un jūras transportā, paverot jaunu globālu tirgus nišu tās plašākai un intensivākai izmantošanai visur pasaulei. Patlaban dabasgāze vairs nav tikai fiziskajai cauruļvadu infrastruktūrai cieši piesaistīts resurss – to uzska-tāmi apliecina LNG bankerīnga (*bunkering*); kuģu uzpilde no kuģiem-uzpildes stacijām, neiejot ostā) sektora attīstība.

Tomēr arī dabasgāzes transportēšanai tradicionālā veidā (pa pārvades jeb maģistrālo un sadales sistēmas cauruļvadu tīklu) ir savas priekšrocības, kas laika gaitā būtiski nemainās un, iespējams, kļūst tikai aktuālākas. Dabasgāzes piegāde nerada enerģijas zudumus (atšķirībā no siltuma zudumiem centralizētajā siltumapgādē). Dabasgāzes piegāde ir nepārtraukta un var tikt nodrošināta tieši tik lielā apjomā, cik tobrīd nepieciešams klientam. Dabasgāzes piegādei Latvijā pa cauruļvadiem netiek izmantoti kompresori, līdz ar to šā resursa transports nerada vairāk CO₂ izmešu kā citu kurināmo transporta sistēma, kurā ietilpst piegāde, pārkraušana un uzglabāšana.

Dabasgāzes sistēmas pārklājums Latvijā

Ja dabasgāzi lieto modernās iekārtās, tad, pateicoties savām fizikālajām īpašībām, tā nodrošina augsti efektīvu enerģijas patēriņu visās klientu grupās, sākot ar mājsaimniecībām un beidzot ar lieljaudas kogenerācijas stacijām. Dabasgāzes sadedzināšanas tehnoloģijas ļauj iegūt enerģiju ar lietderības koeficientu 0,9 – 1,12. Turklat dabasgāzes iekārtu izmantošana ir pilnībā automatizējama un, atkarībā no gaisa temperatūras, nedēļas dienas un diennakts stundas, nodrošina racionālu enerģijas patēriņu un sniedz augstu komforta līmeni.

Tiem mājsaimniecību klientiem, kuru mītnēs uzstādīti lokālie dabasgāzes apkures katli un kuri karstā ūdens sagatavošanai izmanto dabasgāzi, vērtīgi paturēt prātā, ka dabasgāzes tehnoloģiskās iekārtas ļauj elastīgi – atbilstoši klienta vajadzībām vai vēlmēm – plānot noslodzi un līdz ar to nodrošina

energoresursu maksimāli efektīvu patēriņu.

Lai pēc iespējas ekonomiskāk izmantotu dabasgāzes resursus, apkures iekārtu nepieciešams pielāgot klienta dzīvesstilam. Brīžos, kad apkurināmā dzīvesvieta netiek apdzīvota, ieteicams pazemināt apkurināmo telpu temperatūru par 2–3 °C. Ja apkures iekārtai optimāli jāstrādā vien vakarpusē, bet dienas lielāko daļu tā strādā pazeminātas temperatūras režīmā, dabasgāzes patēriņu var samazināt par 7–10%. Nav ieteicams pazemināt apkures temperatūru vienas dienāktais ietvaros par vairāk nekā 3 °C, jo tad var gadīties, ka, lai uzsildītu telpu līdz optimālai temperatūrai, būs nepieciešams vairāk enerģijas, nekā iepriekš tika ietaupīts.

Atļautās maksimālās slodzes samazināšana: kas tā ir un kāpēc nepieciešama?

Sākot ar 2019. gada 1. janvāri, Latvijas dabasgāzes sadales sistēmas operators AS "Gaso" ievieš jaunus tarifus, kas turpmāk ietvers divas komponentes: fiksēto, kas būs noteikta atbilstoši klienta pieslēguma atļautajai slodzei neatkarīgi no dabasgāzes patēriņa apjoma, un mainīgo, kas tiks aprēķināta atbilstoši faktiskajam piegādātās dabasgāzes apjomam. Atļautās maksimālās slodzes vērtību AS "Gaso" pielieto dabasgāzes sadales sistēmas pakalpojumu tarifu fiksētās maksas piemērošanai norēķiniem par dabasgāzes sadales sistēmas pakalpojumiem, līdz ar to visiem klientiem, kam atļautā slodze ir lielāka, nekā tas praktiski nepieciešams (atšķirība starp atlauto un reālo slodzi var atšķirties pat vairākus desmitus reižus), būtu nopietni jāapsver atļautās slodzes samazināšana.

Ja klienta gazificētā objekta atļautā slodze ir virs 65 m³/h un komercuzskaites mēraparāts aprikots ar sistēmu komercuzskaites mēraparāta operatīvo datu automatizētai attālinātai nolasīšanai (telemetrija), tad vienu reizi kalendārajā gadā līdz 10. decembrim (pieteikšanās termiņš 2019. gadam noteikts

Ieviests specializēts tarifs sezonālajiem lietotājiem

Lietotājiem, kuriem patēriņš no maija līdz novembrim sastāda vairāk kā 85% no objekta gada patēriņa un citos mēnešos nepārsniedz 15% no gada patēriņa būs iespējams izvēlēties specializētu tarifu, kurš sastāv tikai no mainīgās daļas.

Sešu tarifu grupu vietā izveidotas astoņas grupas

Publisko un individuālo konsultāciju laikā Gaso klienti lūdza izlīdzināt sadales tarifus starp tarifu grupām un izvērtēt sešu tarifu grupu ieviešanas lietderību. Lai izvairītos no situācijas, kurā objektiem ar augstu efektivitāti pieaug dabasgāzes sadales maksājums tikai grupu maiņas dēļ, tika nolemts saglabāt esošo tarifu grupu skaitu.

Tarifu apstiprināšanas laikā veiktās izmaiņas

līdz 10. martam) klients, iesniedzot iesniegumu par pieteiktās slodzes pielietošanu, var pieteikt zemāku atļauto slodzi uz nākamo gadu. Klients pieteikto slodzi var samazināt līdz 50% no objekta atļautās maksimālās slodzes, bez ne zemāku par $66 \text{ m}^3/\text{h}$. Savukārt mainīt pieteikto slodzi var ne biežāk kā vienu reizi kalendārajā gadā. Šajā gadījumā fiksēto maksu AS "Gaso" nosaka, par pamatu nemot pieteikto slodzi.

AS "Gaso" mājaslapas sadaļā <https://www.gaso.lv/tarifu-projekta-kalkulators>, izvēloties klientam aktuālo kalkulatoru "Mājsaimniecībām" vai "Uzņēumiem" un aizpildot norādītos laukus, klients var aprēķināt savu aptuveno maksājumu par dabasgāzi, tajā skaitā sadales pakalpojumu tarifu.

I. Laube pauž gandarījumu: kopš aizvadītā gada decembra sākuma daudzi klienti interesējušies par iespēju sakārtot savu atļauto dabasgāzes slodzi, atkāpjoties no vēsturiskajiem, tradicionāli augstajiem atļautās maksimālās slodzes rādītājiem. Vairums klientu, kurus interesē šīs pakalpojums, ir lielie un vidējie ražošanas uzņēmumi, kuru vēsturiskā slodze bijusi noteikta ļoti apjomīga. To pārskatīt agrāk nebija nepieciešams, jo līdz šā gada sākumam, kad stājās spēkā AS "Gaso" jaunie tarifi, par neadekvāto atļauto maksimālo slodzi papildus maksāt nevajadzēja.

Tagad situācija ir mainījusies – saskaņā ar jauno sadales sistēmas pakalpojumu tarifu klientam jāmaksā ne vien par patērieto dabasgāzi, bet arī par atļauto maksimālo slodzi ($\text{m}^3/\text{stundā}$), ko AS "Gaso" apņemas piegādāt klientam jebkurā diennakts laikā, ja viņam tas nepieciešams. Kā skaidro I. Laube, aizvadītajos desmit gados bija vērojams straušs dabasgāzes patēriņa kritums, kas stabilizējies tikai relatīvi nesen, un līdz ar to ir palielinājusās infrastruktūras uzturēšanas un rekonstrukcijas attiecināmās izmaksas uz vienu maksimālās atļautās slodzes vienību. Tas nozīmē, ka gāzesvadu sadales sistēmas vietās, kur maksimāla atļautā slodze, piemēram, desmitkārtīgi pārsniedz reālo slodzi, nācies pārfinansēt infrastruktūras uzturēšanas vai renovācijas projektus, lai nodrošinātu maksimālās atļautās slodzes piegādes drošības rādītājus.

Slodžu režimu nekonsekvence nelāva arī skaidri definēt

klienta un SSO attiecības, nosakot, par ko atbildība jāuzņemas vienam un par ko – otram un, attiecīgi, par ko katrai pusei jāmaksā. Līdz šim, vēsturiskās dabasgāzes sistēmas uzbūves dēļ, visas izmaksas par slodžu nekonsekvenči gūlās tikai uz gāzapgādes uzņēmuma pleciem, turpretī šobrīd atbildība tiek dalīta. Klients, saziņā ar AS "Gaso" tehniskajiem speciālistiem, ir atbildīgs par izvēlētās atļautās maksimālās slodzes apjomu un tātad arī savas izvēles finansiālajām konsekvenčēm.

Lielākā daļa klientu, kuri piesaka slodzes samazinājumu, attiecas uz lielajām un vidēji lielajām patēriņa grupām, tomēr gadās arī pa kādam, kas nāk no mazākām patēriņa grupām, piemēram, mājsaimniecībām. Teiksim, pirms desmit vai vairāk gadiem mājsaimniecības klients iegādājās savu mājokļa apkurei dabasgāzes katlu "ar rezervi", kam nāca klāt arī atbilstošas atļautās maksimālās slodzes izvēle. Tagad klients var šo slodzes apmēru pārskatīt, piemērojot savu maksimālo atļauto slodzi gan atbilstoši uzstādītās apkures iekārtas slodzei, gan paša vēlmei un nepieciešamībai.

Tomēr vismazāko patērētāju grupā slodzes samazinājumam vairumā gadījumu nav praktiska labuma: jo sadales pakalpojuma tarifa mazākais fiksētais maksājums ir līdz $6 \text{ m}^3/\text{stundā}$.

Diferencētais jeb sezonālais tarifs

Līdztekus atļautās maksimālās slodzes samazinājumam, kā novitāte jauno sadales sistēmas tarifu ietvaros parādās diferencētais jeb sezonālais tarifs tiem dabasgāzes patērētājiem, kuri vismaz 85% no visiem dabasgāzes resursiem tērē noteiktā sezonā no 1. maija līdz 30. novembrim.

Kā stāsta I. Laube, galvenās šā tarifa mērķgrupas ir divas: lauksaimecības uzņēmumi, kuriem vasarā nepieciešams nodrošināt graudu žāvēšanu kaltēs, un asfaltbetona ražošanas uzņēmumi. Otrā mērķgrupa Latvijā ir samērā konstanta, turpretī pirmā mērķgrupa aizvadītajos piecos gados ir būtiski skaitliski pieaugusi. Lai arī jaunais tarifs (un līdz ar to iespēja izvēlēties tā "sezonālo opciju") stājies spēkā tikai šā gada

Apstiprinātie dabasgāzes sadales sistēmas pakalpojumu tarifi

Grupa	Patēriņa robežas (līdz, kWh)	Tarifs									
		Speciālais tarifs sezonālajiem lietotājiem (EUR/1000 kWh)	Mainīgais tarifs (EUR/1000 kWh)	Fiksētais maksājums sadales sistēmas līdz 6 m ³ /h		Jaudas uzturēšanai un attīstīšanai No 6,1 līdz 10 m ³ /h		No 10,1 līdz 16,1 līdz 25 m ³ /h		No 16,1 līdz 25,1 līdz 40 m ³ /h	
1	Līdz 2635	-	10,2258								
2	No 2635,1 līdz 263 450	11,3400	7,2510								
3	No 263 450,1 līdz 1 327 788	10,5600	7,0276								
4	No 1 327 788,1 līdz 13 277 880	6,7200	4,9931	21,24	79,56	127,20	194,04	288,24	477,12	6,30	
5	No 13 277 880,1 līdz 132 778 800	4,5360	2,9679	(EUR gadā)	(EUR gadā)	(EUR gadā)	(EUR gadā)	(EUR gadā)	(EUR gadā)	(EUR/ m ³ /h/gadā)	
6	No 132 778 800,1 līdz 210 760 000	3,0840	2,1042								
7	No 210 760 000,1 līdz 1 053 800 000	2,0280	0,9731								
8	Virs 1 053 800 000	0,9720	0,3878								

sākumā, interesi par tā piemērošanu izteikuši gan lauksaimniecības uzņēmumi gan asfaltbetona ražošanas uzņēmumi.

Galvenā diferencētā tarifa priekšrocība ir tā, ka šī tarifa piemērošanas gadījumā klientam jāmaksā tikai par patēriņos dabasgāzi – uz viņu neattiecina slodzes maksājumus. I. Laube atzīst, ka šis tarifs ir klasisks paraugs *orientācijai uz klientu*: no vienas puses, tiek īstenota AS "Gaso" pretimnākšana klientiem noteiktās tautsaimniecības nozarēs ar sezonāli mainīgu patēriņu; no otras puses – realizēti AS "Gaso" centieni maksimāli efektīvi izmantot tos esošos dabasgāzes pieslēgumus, kuru potenciāls praksē tiek izmantots arvien mazāk, īpaši lauku rajonos. Tiesa, jāatceras, ka sezonālā tarifa piemērošanas gadījumā maksa par patēriņiem dabasgāzes resursiem ir augstāka nekā atbilstošās patēriņa grupas mainīgais tarifs.

Pieslēgumu dinamika – stabilāka, nekā varētu šķist

Jautāta par to, cik daudz dabasgāzes pieslēgumu tiek realizēts jauniem objektiem, I. Laube atzīst, ka nu jau deviņus desmit gadus objektu gazifikācijas tendence saglabājas nemainīga – tie ir ap 1500 jaunu pieslēgumu gadā. Šis apjoma rādītājs varētu šķist augsts, tomēr jāatceras, ka lielākā daļa minēto pieslēgumu attiecas uz mājsaimniecību lietotājiem vai nelieliem pakalpojumu nozares uzņēmumiem. Lielu pieslēgumu, kas nestu sev līdzi ne tikai atzīmi pieslēgumu apjoma statistikā, bet arī nopietnu procentu valsts summārajā gada dabasgāzes patēriņā, ir ārkārtīgi maz.

Būtiski, ka arvien vairāk klientu izmanto dabasgāzi ne tikai maltītes pagatavošanai, bet arī telpu apkurei – tas apliecinā sabiedrības uzticēšanos šim energoresursam, tā sniegtajām priekšrocībām un ērtībām ikdienā. Daudzu jauno daudzdzīvokļu māju ciematu projektu attīstītāji, turklāt ne tikai Rīgā

vai Pierīgā, kā ērtāko un uzticamāko apkures risinājumu izvēlas lokālās dabasgāzes apkures iekārtas. I. Laube atzīst: dabasgāzes jauno pieslēgumu koncentrācija, kaut arī lielāka valsts centrālajā daļā, nosedz visu gazificēto Latvijas daļu.

Lai noskaidrotu, vai īpašumu ir iespējams gazificēt, vispirms jāuzzina, vai tā tuvumā jau atrodas gāzesvadi un kādi ir attiecīgās teritorijas plāni gazifikācijas jomā. Vienlaikus nepieciešams konsultēties ar AS "Gaso" speciālistiem par apstākļiem, kas var ietekmēt izmaksas: pieslēguma maksā, pievada garums, apkures katla jauda utt. Ja konkrētās teritorijas gazifikācija neietilpst AS "Gaso" tuvākajos plānos, bet potenciālais klients vēlas, lai dabasgāze tiktu pieslēgta, gazifikācijai tāpat ir iespējams pieteikties SSO noteiktajā kārtībā – varbūt pēc kāda laika arī citi ēku īpašnieki izrādīs interesi par gazifikāciju un tā kļūs iespējama.

Jautāta par atteikumiem no dabasgāzes izmantošanas jau gazificētajos objektos, I. Laube norāda: atteikumu no dabasgāzes izmantošanas šādos objektos Latvijā ir ļoti, ļoti maz – tikai daži atteikumi gadā, neskaitot tos dabasgāzes piegādes pārtraukumus uz noteiktu laiku, kas tiek realizēti ēku rekonstrukcijas vai kapitālā remonta periodā.

Dabasgāzes sektora nākotne – mākonis ar zelta maliņu

Lai arī, kā ar nožēlu atzīst I. Laube, gāzapgādes sektors Latvijā laika periodā no 2008. līdz 2018. gadam saskāries ar milzu izaicinājumiem, summārajam dabasgāzes patēriņam krītoties par vienu miljardu m³ jeb 100 milj. m³/gadā, pēsimismām šobrīd nav pamata. Realizēto resursu apjoms gan vairs ne tuvu nav salīdzināms ar bijušo pirms divdesmit un vairāk gadiem, taču dabasgāze savas pozīcijas Latvijas energoresursu tirgū tuvākajās desmitgadēs noteiki saglabās.

Nākotnē "gāziniekiem" jābūt gataviem, ka tradicionālajās

dabasgāzes patēriņa jomās (piemēram, koģenerācijā un lokālajā vai individuālajā siltumapgādē) realizētais resursu apjoms turpinās kristies. Neizbēgami pienāks brīdis, kad jūtama kļūs pagaidām visai "klusinātā" daudzdzīvokļu ēku energoefektīvas renovācijas (siltināšanas) kampaņa, kas tuvākajā desmitgadē par vismaz 20% varētu samazināt pieprasījumu pēc siltumenerģijas resursiem, tostarp tādiem, kas saražoti augsti efektīvā dabasgāzes koģenerācijā.

Visticamāk, relatīvi nemainīgs saglabāsies dabasgāzes liestošanas apjoms mājsaimniecībās (ēdienu pagatavošanai), tomēr arī šajā segmentā ir iespējamas korekcijas, daļai klientu atsakoties no gāzes plītim un izvēloties elektriskos pāvardus.

Dabasgāzes pieejamība Latvijā, kā atgādina I. Laube, ir limitēta – tā pastāv vien teritorijā, kura ir fiziski gazificēta. Līdz ar to potenciālie klienti tajos Latvijas reģionos, kur dabasgāzes piegādes pa cauruļvadiem fiziski nav iespējamas, kuri vēlas izmantot dabasgāzes priekšrocības koģenerācija stacijās vai katlumājās, var izmantot iespējas piegādāt dabasgāzi ar autotransportu saspieštā veidā.

Nereti arī tad, kad rodas nepieciešamība un iespēja izvēlēties starp vairākiem energoresursu veidiem gazificētajos reģionos, dabasgāze negūst atbalstu. Vairākās lielās gazificētās Latvijas pašvaldībās dabasgāzes patēriņš krities pakāpeniski, taču ievērojami, sasniedzot ļoti zemas atzīmes, kā tas noticis, piemēram, Jelgavā un Jēkabpili. Būtiski plānots samazināt dabasgāzes izmantošanu arī Liepājas pilsētā.

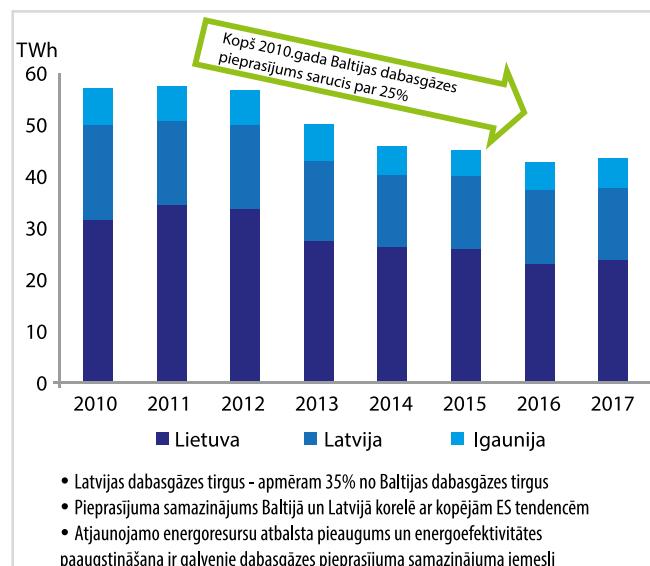
Vislielākais dabasgāzes patēriņa ipatsvars Latvijas pilsētās no kopējās energoresursu bilances 2017. gadā ir Daugavpilī – 77%, Rīgā – 49% un Bauskas novadā – 49%. Savukārt laika posmā no 2015. gada līdz 2017. gadam vislielākais patēriņa samazinājums ir bijis Ogrē, proti, par 21%, Liepājā – par 18% un Rīgā – par 8%. Dabasgāzes ipatsvars ir nedaudz palielinājies Bauskas novadā – par 8%, Cēsīs – par 5% un Jēkabpilī – par 3%.

Protams, AS "Gaso" un Latvijas dabasgāzes tirgotāji no šiem reģioniem "nenovēršas" un cer uz situācijas pozitīvām izmaiņām, tomēr pagaidām, valsts realizētās energoresursu atbalsta politikas dēļ, konkrētu stimulu šādām izmaiņām nav.

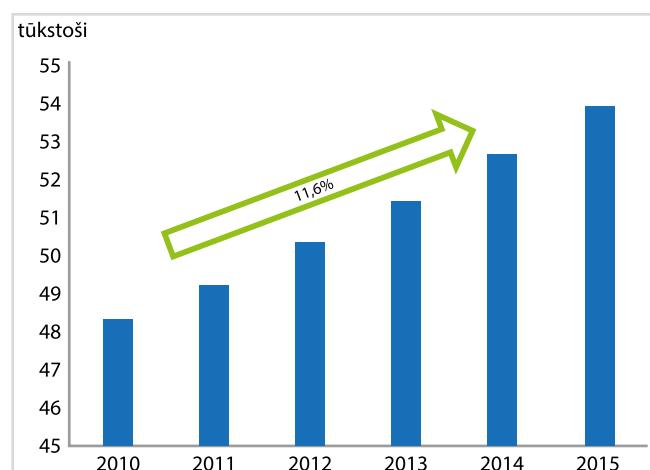
Tomēr motivācija dabasgāzes plašākam pielietojumam Latvijas tautsaimniecībā (un konkrēti – transporta sektora dekarbonizācijā) varētu būt. Vēl vairāk, kā atzīst I. Laube, tā būtu jārada, jo tieši dabasgāzes ienākšana transporta sektorā varētu radīt "pozitīvu eksploziju" vides ilgtspējas un energoefektivitātes rādītāju uzlabošanā Latvijā. No vienas pusēs, tiktū stimulēts dabasgāzes patēriņš valstī, izmantojot esošo pārvades un sadales infrastruktūru, no otras – tiktū būtiski tuvināta Latvijas dekarbonizācijas mērķu sasniegšana transporta un enerģētikas jomās. Kā zināms, transporta dekarbonizācijas potenciāls gan mūsu valstī, gan Baltijā kopumā vēl ir ļoti liels.

Taču, lai nodrošinātu dabasgāzes plašāku izmantošanu autotransportā (kaut vai CNG sektorā), nepieciešama ne tikai infrastruktūra autotransporta uzpildei, bet arī pats autotransports un, pats galvenais, – ekonomiskais stimuls nozares attīstībai.

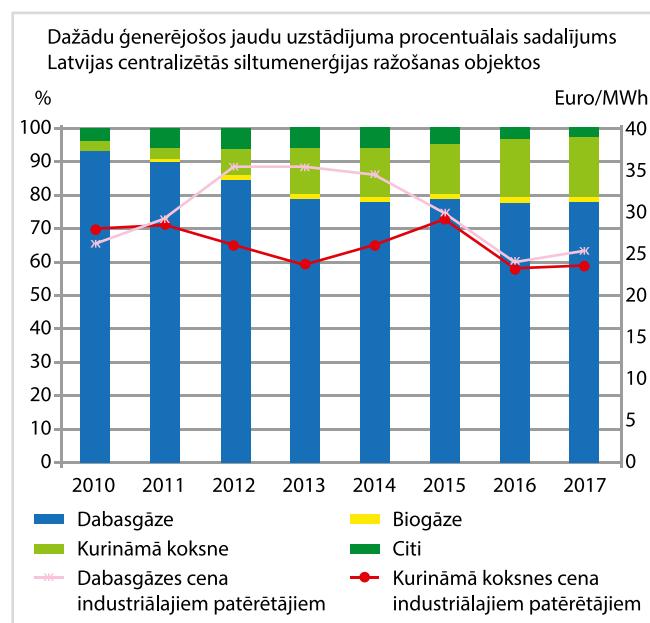
Kā norāda I. Laube, lai sekmētu šīs jomas attīstību, nav jāpaveic nekas fundamentāls, dārgi izmaksājošs vai komplikēts. Pietiku vien ar akcizes nodokļa dabasgāzei kā transporta degvielai samazināšanu no pašreizējiem 99,6 EUR/1000 m³ līdz vismaz 50 EUR/1000 m³. Protams, būtu ārkārtīgi derīgi, ja, sekojot kaimiņu igauņu piemēram, pirmajos gados, kad CNG sektors valstī tikai uzsāk attīstību,

Baltijas reģiona dabasgāzes pieprasījuma samazinājums (2010–2017/TWh)

Dabasgāzes patēriņa pieaugums lokālās siltumapgādes sektorā (dabasgāzes izmantošana mājsaimniecību siltumapgādē; 2010–2015)

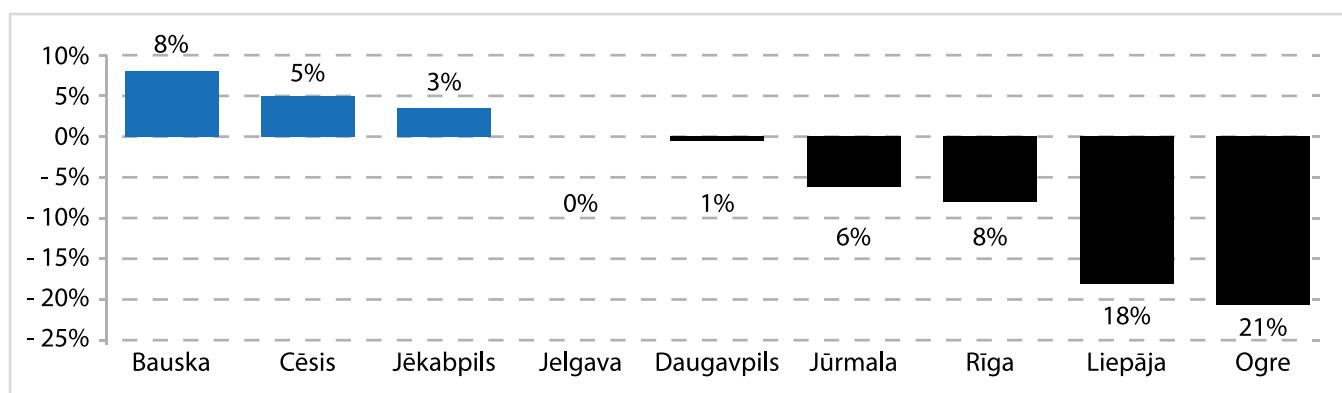

Dabasgāzes ipatsvara samazinājums centralizētajā siltumenerģijas ražošanā Latvijā (2010–2017)

Avtors: Centrālā Statistikas pārvalde, Amber Grid, ENTSO-G

Avtors: ENTSO-G "Baltic Energy Market Interconnection Plan", Main Report 2017"

Avtors: Euroheat & Power, Centrālā Statistikas Pārvalde, Kofman, PD. (2010)
Units: conversion factors and formulae for wood for energy

Dabasgāzes īpatsvara izmaiņas 2017. gadā salīdzinājumā ar 2015. gadu

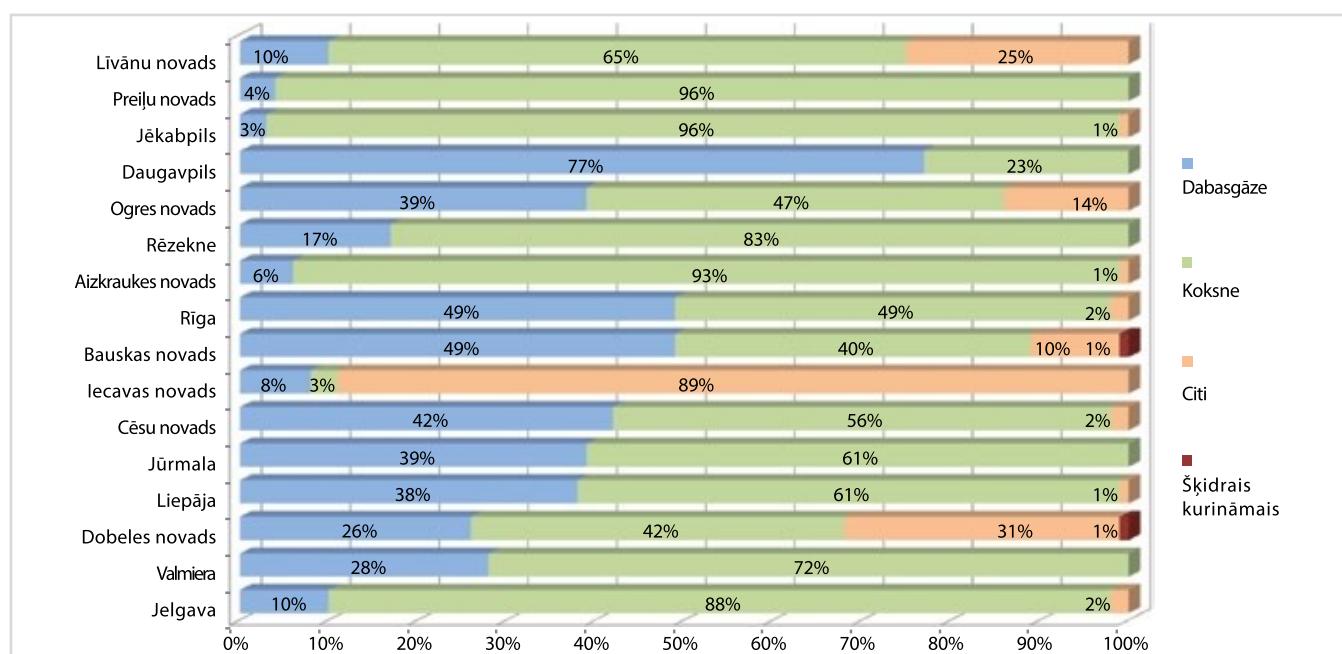
akcīzes nodokļa apjoms būtu 0, turpmāk paredzot pakāpenisku palielinājuma soļu hronoloģiju (no 0 līdz 40 vai 50%).

Kā rāda daudzu ES valstu, piemēram, Itālijas un Vācijas, pieredze, tieši akcīzes nodokļa piemērošanas radikāls atvieglojums uz 5–7 gadiem visjūtamāk stimulē CNG segmenta attīstību un izaugsmi. Tagad akcīzes apjoms Igaunijā atbilst 47,32 EUR/1000 m³. Pēc aktuālajiem oficiālās uzskaites datiem, Igaunijā ir uzbūvētas 9 autouzpildes stacijas, plāno vēl 14, kopējais CNG autoparks valstī jau varētu būt pārsniedzis 1000 transporta vienības. Savukārt Lietuvā ir uzbūvētas četras CNG uzpildes stacijas. Diemžēl Latvijā šobrīd nedarbojas neviens publiska CNG uzpildes stacija. Vienu staciju ir uzbūvēta AS "Gaso" kompleksā un veiksmīgi darbojas jau vairāk nekā desmit gadus, taču tā apkalpo tikai šā uzņēmuma, agrāk AS "Latvijas Gāze", autoparku (vairāk nekā 50 transporta vienības).

Tomēr AS "Gaso" ar CNG sektora attīstību Latvijā saista lielas cerības. Šādi tiktu īstenoti trīs būtiski ieguvumi: pirmkārt, palielināts dabasgāzes patēriņš, tātad esošās transporta infrastruktūras lietderīgi izmantošana; otrkārt, palielināts vitāli svarīgais transporta dekarbonizācijas apjoms; treškārt, mazināta negatīvā ietekme, ko rada dabasgāzes pakāpeniska "izspiešana" no centralizētās siltumapgādes sektora.

"Izdzīvos, kas pārvērtīsies," ir pārliecināta I. Laube, jo dabasgāzes izmantošanas plašais tehnoloģiskais spektrs nodrošina šim energoresursam labas "izdzīvošanas" iespējas. CNG joma, lai arī pagaidām bez īpaša valsts atbalsta, sāk attīstīties arī Latvijā. Piemēram, Jēkabpils pašvaldība, izvēlējusies savu sabiedriskā transporta (autobusu) parku darbināt ar saspieso dabasgāzi (saite informācijai: <https://www.jekabpilsap.lv/lv/jaunumi/undefined/sanemti-pirmie-ar-dabasgazi-darbinamie-autobusi/>), izmantojot līdzekļus autobusu iegādei ES programmas "Izaugsme un nodarbinātība" prioritārā virziena "Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglēkļa emisijas līmeni visās nozarēs" specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt videi draudzīgu sabiedriskā transporta infrastruktūru (autobusi)" ietvaros.

AS "Gaso" cer, ka šis labās prakses piemērs mudinās arī citas pašvaldības izskatīt CNG kā reālu, nevis iluzoru vai futuristisku, sabiedriskā transporta degvielas alternatīvu. Bez skaļas publicitātes uzsākta arī Latvijā pirmās CNG uzpildes stacijas būvniecība. Jācer, ka līdz ar šo "pirmo bezdelīgu", Latvijā dabasgāzes izmantošana kļūs arvien daudzpusīgāka, ne tikai apgūstot jaunas tirgus nišas, bet arī sniedzot būtisku atbalstu mūsu valsts ambiciozo energoefektivitātes un enerģētikas ilgtspējas mērķu sasniegšanā. E&P

Gazificēto pilsētu enerģijas bilance 2017.gadā